

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Реалізація стратегії сталого розвитку України, її інтеграція до європейського та світового співтовариства вимагають запровадження сучасних практик взаємодії держави та бізнесу, а також бізнесу та суспільства, які б дозволили, по-перше, посилити взаємну відповідальність усіх учасників громадського життя, а, по-друге, створити умови для подальшого стабільного розвитку держави та суспільства, заснованого на врахуванні якомога ширшого кола інтересів усіх його прошарків.

Соціальна відповідальність як концепція, що має на меті гармонізацію взаємин між усіма членами суспільного буття, почала формуватися у високорозвинених європейських країнах уже в 60-х роках ХХ ст. На сьогодні поняття соціальної відповідальності найбільш поширено використовується в усьому світі у таких значеннях, як «соціальна відповідальність бізнесу» та «корпоративна соціальна відповідальність». Відповідні скорочення—аббревіатури СВБ і КСВ за останнє десятиріччя стали загальноживаними і на теренах України. Швидко зростає кількість корпорацій і компаній, що приділяють великої уваги, декларують свою прихильність і навіть відданість концепції соціальної відповідальності.

Під соціальною відповідальністю бізнесу (СВБ) мається на увазі, що організації враховують інтереси суспільства та беруть на себе відповідальність за наслідки своєї діяльності для споживачів, постачальників, працівників, акціонерів, спільнот і навколишнього середовища. Нині соціально відповідальна діяльність бізнесу є загальноприйнятим правилом, якого дотримується значна кількість великих, середніх і навіть малих компаній у всьому світі.

Під соціальною відповідальністю компанії переважно розуміють її активну участь у житті громади та надання їй благодійної допомоги, створенні безпечних умов праці та розвиток власного персоналу, чесне ведення бізнесу та дотримання і захист прав людини.

Термін «корпоративна соціальна відповідальність» (КСВ) увійшов у вжиток у 1970-х роках і скрізь у міжнародній практиці

використовується для визначення добровільних зобов'язань, узятих на себе корпорацією або компанією щодо підвищення якості життя та роботи не тільки своїх співробітників, а також суспільства в цілому. Іншими словами, КСВ — це відповідальність тих, хто приймає бізнес-рішення, за тих, на кого безпосередньо чи опосередковано ці рішення впливають.

Один із найбагатших людей світу і в той же час один із найбільш активних діячів у сфері КСВ *Білл Гейтс* вважає: «Величезне багатство йде рука об руку з великою відповідальністю, зобов'язаннями поділитися з суспільством і забезпечити найкращий розподіл цих коштів тим, хто їх потребує». Проте сьогодні багато західних компаній уже не сприймають КСВ тільки як благодійну діяльність. Світова практика свідчить, що діяльність у цій сфері допомагає компаніям не тільки підвищити ділову репутацію, а й сформувати збалансовані та довірчі відносини як із державою, так і з суспільством. Згідно з результатами дослідження «Монітор корпоративної соціальної відповідальності», КСВ-фактори визначають імідж компанії на 49 %, її бренд — на 35 %, а фінансовий стан — усього на 10 %.

КСВ в Україні знаходиться на стадії свого становлення. Найактивнішими у цій сфері є, насамперед, представництва іноземних компаній, які переносять на українське підгрунтя сучасні світові практики, принципи та стандарти, а також найбільші українські підприємства. Створено Центр Розвитку КСВ, який ініціював і провів репрезентативне дослідження «Корпоративна соціальна відповідальність 2005—2010: стан та перспективи розвитку». Результати дослідження зафіксували значні зміни у ставленні українських компаній до розуміння необхідності брати активну участь у вирішенні соціальних та екологічних проблем, а не покладатися тільки на державу.

28 квітня 2011 р. Центр розвитку КСВ і компанія Джапан Тобакко Інтернешнл презентували перший в Україні посібник для компаній «Як підвищити ефективність КСВ програм в компанії: роль HR», що був розроблений протягом року представниками 10 провідних українських компаній з метою запровадження нового підходу до КСВ на вітчизняному ринку. Центр проводить активну роботу з підготовки Національної концепції стратегії з КСВ в Україні, а також вживає заходів щодо популяризації концепції соціальної відповідальності в українському суспільстві.

Концепція соціальної відповідальності як така та короткий огляд упровадження деяких її модифікацій на вітчизняних територіях вимагають більш ретельного розгляду такого феномену, як

соціальна відповідальність людини. Адже саме людина як суб'єкт і основа будь-якого суспільства є базовою категорією та точкою відліку для дослідження будь-якої форми соціальної відповідальності.

Рівень соціальної відповідальності людини прямо пропорційно залежить від її особистісного морально-духовного потенціалу та багатства внутрішньої культури. Умови для розвитку високих людських якостей і етичних принципів створюються та забезпечуються відповідною системою цінностей, що панує у суспільстві. Це можуть бути релігійні приписи, соціальні та культурні традиції, родинні зв'язки, авторитет старшого покоління тощо. Адже не буде перебільшенням сказати, що в усі часи, за будь-яких історичних обставин людина відчуває потребу у вищих, незмінних ціннісних орієнтирах, які б збагачували її душу відчуттям сенсу існування та власного покликання, зміцнювали б її духовні сили, формували б істинні прагнення та визначали б спрямованість її життя.

Якщо ж у соціумі з різних причин відбуваються певні деформації загально визнаних соціальних норм поведінки та зниження значущості загальнолюдських цінностей, то закономірним наслідком стають кризові явища, суспільні потрясіння та політичні катаклізми. Рівень соціальної відповідальності громадян у таких умовах стрімко падає. Наново відновити втрачену соціальну стабільність і довіру до влади, як відомо, потім дуже важко.

На жаль, представники вищих владних структур та лідери партій не завжди пам'ятають про те, що головною цінністю будь-якої держави виступають не її політично-правова система та територіально-природні чинники, не показники її економічного розвитку та міць збройних сил, а перш за все — як це не банально виглядає — рівень самосвідомості нації. Простіше кажучи, йдеться про значення так званого людського фактору — бо ж, у певному розумінні — «кадри вирішують усе»! Адже надто очевидно є істина про те, що духовне здоров'я населення, його інтелектуально-культурний потенціал і високі моральні якості завжди були, є і завжди будуть найсуттєвішими та визначальними характеристиками будь-якої країни, її справжнім багатством. Рівень соціальної відповідальності людини як суб'єкта та головної дійової особи будь-якого суспільства, повторимо, якраз цим і визначається.

В Україні, як і в деяких інших країнах пострадянського простору, так і не спрацювала ідея національної єдності на засадах відродження культурних традицій. Натомість поступово відбува-

ється ерозія тих загальнолюдських цінностей, які раніше були «за означенням» звичайними нормами життєдіяльності людей. Порядність, чесність і відповідальність за свою справу у більшості випадків перестали бути нормою поведінки, а сприймаються та розуміються як рудиментарне явище у вчинках окремих диваків, які «невідомо з яких причин» продовжують їх дотримуватись.

Тому і виникла потреба повернення до цих принципів і відновлення загальнолюдських цінностей, надання їм першочергової уваги у веденні бізнесу та в інших видах діяльності будь-якої компанії та організації. З'явилося поняття «бізнес з людським обличчям»... Цим самим бізнес-структури визнають і погоджуються з тим, що багато які з існуючих компаній позбавлені такого «обличчя». А якщо обличчя не є людським, то яке воно? Відповідь очевидна і не потребує озвучення.

Якщо не втримати емоцій, то вони поведуть нас до іншого запитання: а, може, не тільки бізнес більшості компаній має нелюдське обличчя, а й уся українська соціально-економічна політика? Податковий кодекс і тиск державних наглядових структур на малий і середній бізнес рубають на корені всі намагання останніх створити «бізнес з людським обличчям» і змушують підприємців жити та діяти за законом «людина людині вовк». Тобто «бізнес з людським обличчям» стає не просто економічно не вигідним, а прямо та безжалісно збитковим.

Чи можна вести в таких умовах мову про «бізнес з людським обличчям»? А про яку соціальну відповідальність працівників на промислових підприємствах можна вести мову, коли більшість таких підприємств, особливо в регіонах, не мають можливості виплачувати пристойну зарплату робітникам? Що залишається робити останнім? Згадувати сумно відоме із радянської епохи асоціальне гасло (антипод будь-якої форми соціальної відповідальності): «Якщо вони роблять вигляд, що вони нам платять, то ми будемо робити вигляд, що ми працюємо»?.. А як зводити кінці з кінцями бюджетникам — лікарям, освітянам, науковцям, що саможертвовно продовжують працювати «не за страх, а за совість»?

Поза нашою увагою залишилася ще одна форма соціальної відповідальності: *соціальна відповідальність державної політики*. Йдеться про відповідальність державних діячів різних рівнів за стан справ в Україні. Коментарі, як кажуть, тут зайві. На згадку приходять слова із Святого Письма: «Кому багато дано, з того багато і спитають». А ця перевірена досвідом багатьох століть істина з невідблганною очевидністю означає, що *рівень соціальної відповідальності високопоставлених керівників повинен «дорів-*

нювати» не більше і не менше, як рівню їх посади, і ніяк інакше. Коли стане можливим досягнення такої «рівності», тоді в Україні і запрацюють закони, і розпочнеться розбудова громадянського суспільства та реалізація стратегії сталого соціального та економічного розвитку.

Отже, перш ніж очікувати (а тим більше вимагати) від громадян країни високого рівня соціальної відповідальності, треба на-самперед хоча б забезпечити їм гідні умови життя та створити атмосферу соціальної стабільності у державі.

*Tkalenko S. I., Ph. D. in Economics, Assoc. Prof.,
European Integration Department,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

A SOCIAL MODEL OF UKRAINE IS IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN STRATEGIC ORIENTATION AND DEVELOPMENT: SOCIAL INVESTING

Today European integration for Ukraine is main and unchanging foreign-policy priority. Euro integration is dictated the fact of belonging of Ukraine to European civilization. In essence it is the process of realization of unique possibilities of the Ukrainian state and his citizens and opened due to opening and claim of our Europeanness. Integration in European political and economic space will create additional possibilities for social, modernization and innovative development of the state and society.

Ukraine must develop today, as the social state which takes into account interests of the society, what will be responsible for a decision-making for those, on whom directly or these decisions influence mediated. Self responsible relation of the state which will be realized through a social policy will be instrumental in the economy growing of the state; will provide a high level and quality of life of population; to the decision of very sharp social problems.

It costs to mark that such reasons were instrumental in becoming of the social state, social responsible state: globalization; reduction of the state sector is in a social sphere; moving of private the capital is through national limits (economic weakening of countries); considerable growth of private the assets and incomes (influence on the process of acceptance of political decisions).